Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallintovaliokunnalle Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista VNS 6/2021 vp

Sosiaali- ja terveysministeriö lausuu esityksistä seuraavaa:

STM on antanut oman lausuntonsa esityksen valmistelun yhteydessä ja lausunto perustuu pitkälti tähän esitykseen. Alkuperäinen lausunto kommentoi selontekoa laajasti ja melko yksityiskohtaisella tasolla, mutta tähän lausuntoon on nostettu keskeisimmät STM:n hallinnonalan kannalta olennaisimmat huomiot.

Yleisiä huomioita

Yleisenä huomiona voidaan todeta, selonteko on kattava ja sen vahvuutena on kattavasti tutkimustietoa hyödyntävä perusta. Selonteossa huomioidaan yleisellä tasolla kotouttamisen kehittämisen yhteydet muihin käynnissä oleviin uudistuksiin. Selonteossa mainitaan myös yhteys sosiaaliturvauudistukseen, jonka tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Kotoutumisen edistämisen uudistaminen ja sosiaaliturvauudistus ovat monelta osin kiinnittyneitä toisiinsa ja tämä vastavuoroisuus on huomioitava molempia uudistuksia valmisteltaessa. Sosiaali- ja terveysministeriön erityinen huoli selonteon yhteydestä muihin uudistuksiin liittyy erityisesti selonteon puutteisiin huomioida riittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon mittava rakenneuudistus. Meneillään olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksessa tällä hetkellä kuntien vastuulla olevien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyy perustettaville hyvinvointialueille. Kyseessä on merkittävin kuntien toimintaan vaikuttava muutos vuosikymmeniin, ja sillä on väistämättä vaikutus myös kotoutumispalveluihin ja moniviranomaistoiminnan käytännön organisoitumiseen.

STM on pyytänyt kiinnittämään huomiota siihen, että nykyiseen lainsäädäntöön sisältyvä kotoutumisen monialainen ja vuorovaikutteinen luonne tulee ottaa selonteossa huomioon, sillä selonteon painottama näkemys kotoutumisesta on osittain työmarkkinaorientoitunut. Kotoutuminen on laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, 3 § 1) määritelty maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi. Vuorovaikutteisuus pitää sisällään ajatuksen yhteiskunnasta kotoutumispalvelujen järjestäjänä ja maahanmuuttajasta aktiivisena toimija, joka kotoutumispalveluja apunaan käyttäen löytää kokonaisvaltaisesti paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotoutumista pyritään luonnollisesti edistämään kotoutujiin suunnatuilla toimenpiteillä, mutta samaan aikaan täytyy huolehtia siitä, että kansalaisyhteiskunnassa on tilaa erilaisuudelle ja maahanmuuttajien on mahdollista löytää siinä tasavertainen paikkansa kantaväestön rinnalla.

Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät: keskeiset huomiot

Selonteon tilannekuva on lähtökohtaisesti hyvä ja monipuolisesti asiaa käsittelevä. Tilannekuvassa voitaisiin kuitenkin käsitellä laajemmin kotoutujien kokemuksia palvelujärjestelmän ja systeemin toimivuudesta sekä epäonnistuneen kotoutumisen riskejä esim. sisäisen turvallisuuden

(syrjäytyminen, eriarvoisuuden kasvu, polarisaatio) näkökulmista. STM näkee positiivisena sen, että maahanmuuttajataustaisten työmarkkinoilla kohtaamia haasteita on nostettu esiin, ja erityishuomio tulee kiinnittää siihen, että pakolaiset ovat moninainen ja heterogeeninen ryhmä ja on tärkeä välttyä yleistämiseltä ja kansainvälistä suojelua saavien leimaamiselta heidän työllistymisestään puhuttaessa. Kuten selonteossakin esitetään, maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat yliedustettuina työttömyyteen liittyvien perusmääräisten sosiaaliturvaetuuksien saajissa. Tämä siitäkin huolimatta, että tutkimusten mukaan maahanmuuttajataustaiset hakevat aktiivisesti töitä, mutta tuloksetta. Osaamisen ja kielitaitoon liittyvien haasteiden lisäksi tämä osin viittaa syrjiviin elementteihin työmarkkinoilla. Syrjivät elementit vaikuttavat tutkimustiedon mukaan kaikkiin maahanmuuttajaryhmiin koulutustasosta ja sukupuolesta riippumatta. Maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä on selviä haasteita päästä edes jokseenkin pysyvään asemaan suomalaisilla työmarkkinoilla.

Suomen on kasvatettava maahanmuuttoa, jotta väestörakenteen muutoksen aiheuttamiin haasteisiin pystytään vastaamaan. Työperusteisen maahanmuuton kasvattaminen on yhdessä työllisyyden parantamisen kanssa keskeisimpiä toimenpiteitä sosiaaliturvajärjestelmän rahoituspohjan turvaamiseksi sekä ihmisten tarvitsemien palveluiden tarjonnan varmistamiseksi.

Viranomaisyhteistyö

STM katsoo, että selonteossa ei riittävissä määrin avata sosiaalihuollon alaisissa kotoutumista edistävissä toiminnoissa tällä hetkellä tehtävää työtä ja sen merkitystä myös tulevaisuudessa. Nykyisin sosiaali- ja terveydenhuollolla on osana kunnan peruspalveluja merkittävä rooli kotoutumista edistävissä toimissa erityisesti työvoiman ulkopuolella olevien kotoutujien, perheiden, kansainvälistä -suojelua saavien ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden osalta. Kotoutumislaissa kunnan vastuu alkukartoituksen käynnistämisestä onkin määritelty koskemaan toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavia henkilöitä. Kotoutujien sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät tarpeet eivät poistu, vaikka päävastuu kotoutumisesta siirtyisi kunnalle. Erityisesti suurimmissa kasvukeskuksissa maahanmuuttajien kanssa tehtävää kotoutumista edistävää sosiaalihuollon työtä on keskitetty omiin yksiköihinsä (esim. maahanmuuttajapalvelut), joissa toteutetaan mm. nykyisen kotoutumista edistävän lain §8 mukaista ohjausta ja neuvontaa, sekä § 12 mukaista kotoutumissuunnitelman laatimistehtävää sosiaalihuoltolain mukaisten tehtävien lisäksi. Selonteossa ei ole riittävissä määrin tuotu esiin sosiaali- ja terveyspalveluissa ammatillisesti korkeatasoista kotoutumista edistävää työtä erityisesti niiden maahanmuuttajaryhmien kanssa, jotka eivät Suomeen muuttonsa jälkeen suoraan voi suunnata työmarkkinoille ja jotka tarvitsevat intensiivistä sekä monialaista tukea kotoutumisen alkuvaiheessa.

Suurimmassa osassa kunnissa ja kuntayhtymissä sosiaalihuollolla ja sosiaalihuollon alaisilla maahanmuuttajapalveluilla on koordinoiva ja kotouttavien palveluiden yhteen sovittava rooli (TE-palvelut, opetustoimi, kunnan palvelut, maahanmuuttoviranomaisten palvelut jne.) erityisesti työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien osalta. Vahvalla sosiaalihuollollisella työllä voidaan varmistaa se, että myös kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat ihmiset, jotka eivät välttämättä osaa itse apua pyytää, saavat tarvitsemansa avun ja tuen. Vaikka sosiaali- ja terveyspalvelut tulevat rakennemuutoksen myötä siirtymään perustettavien hyvinvointialueiden vastuulle, tulee niillä jatkossakin olemaan keskeinen rooli maahanmuuttajien kanssa tehtävässä kotoutumista edistävässä työssä ja tästä syystä on tärkeää varmistaa vastuukysymykset ja toimintaperiaatteet palveluiden yhteensovittamisen osalta.

Tavoitteet ja toimenpiteet kotoutumisen edistämisen kehittämiseksi: Keskeiset huomiot
STM näkee, että kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen osana keskeisten politiikka-alojen suunnittelua, toimeenpanoa ja kehittämistä (etenkin työllisyys-, koulutus-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikka, sosiaali- ja terveyspolitiikka, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, asumispolitiikka, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapolitiikat) on kannatettavaa ja tärkeää, jotta onnistuneen kotoutumisen yhteiskunnalliset ulottuvuudet tunnistetaan. Eri toimijoiden ja viranomaisten vastuut ja roolit kaipaavat kuitenkin selkeyttämistä kotoutumissuunnitelman toteuttamisen osalta ja kotoutujan tarvetta vastaavien palvelujen tunnistamisessa ja järjestämisessä.

Kunnan roolin vahvistaminen ja selkeyttäminen kotouttamistyöstä vastaavana tahona on hyvä ajatus. Samalla tulee kuitenkin selkeyttää, miten kotoutujan tarvetta vastaavat palvelut tunnistetaan erityisesti hyvinvointialueille siirtyvien toimintojen/palvelujen osalta, jos kotoutumissuunnitelman tekovastuu on ehdotetusti kunnan työllisyyspalveluilla tai kunnan muulla toimialalla. Kotoutumissuunnitelmaan liittyvä julkisen vallan käyttö edellyttää, että toimivalta suunnitelman laatimiseen ja virkavastuukysymykset on lainsäädännössä selkeästi määritelty. Nykyisessä laissa kotoutumista edistävien toimenpiteiden järjestämisestä ei säädetä yksityiskohtaisesti, vaan kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja (6 §). Kotoutumista edistävässä työssä on useita ulottuvuuksia, joihin tulee vastata
yhteistyössä hallinnonalojen kanssa: koulutuksen ja työllisyyden edistäminen, sosio-ekonomisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen, osallisuuden edistäminen. Suomeen muuttavat maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden kotoutumisen valmiudet ja edellytykset ovat hyvin erilaisia. Kotoutumista edistävien palveluiden tulee olla tarkoituksenmukaisia, oikea-aikaisia ja ennen kaikkea tarvelähtöisiä.

STM pitää kannatettavana maahanmuuttajille suunnatun ohjauksen ja neuvonnan saatavuuden parantamista. Kiitämme myös, että monikielisyys- ja kanavaisuus on huomioitu toimenpiteissä. STM kuitenkin muistuttaa, että myös ohjauksen ja neuvonnan kehittämistoiminnassa tulee huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon neuvonta-ja ohjaustarpeen keskeinen merkitys ja näiltä osin yhteistyö tulee olla saumatonta. Erityinen huomio tulee kiinnittää siihen, että matalan kynnyksen palveluissa

tunnistetaan sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve siten, että oikea-aikainen ja tarkoituksenmukainen ohjautuminen voidaan varmistaa.

Kuntapaikalle ohjaaminen

STM näkee, että tavoite nopeuttaa kotoutumisprosessia on tarkoituksenmukaista. Myös ehdotetut toimenpiteet kuntaan ohjautumisen viranomaisroolien ja asunnon järjestämisvastuun selkeyttämisestä ovat kannatettavia. STM pitää erityisen kannatettavana kuntapaikkajärjestelmän uudelleen arviointia, jotta kunnilla ja muilla palvelujärjestelmän toimijoilla on paremmat mahdollisuudet ennakoida, organisoida ja toteuttaa palvelut tarkoituksenmukaisesti sekä vaikuttavasti. On kuitenkin huomioitavaa, että lähes kaikki kuntapaikoille ohjatuvat pakolaiset tarvitsevat
sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita heti muuttonsa alkuvaiheessa mm. taloudellisen tuen, asumisen tuen, lähityön ja psyko-sosiaalisen tuen osalta. Kuntapaikoille ohjautuvat pakolaiset ovat usein myös sosiaalihuollon näkökulmasta erityisen tuen tarpeessa, joten hyvinvointialueiden keskeistä roolia kokonaisuudessa tulee jatkossa selkeyttää. Jatkossa myös korvausjärjestelmää tulee arvioida sen osalta, kuinka se huomioi hyvinvointialueilla toteutettavat kotouttamista edistävät toimenpiteet.

Sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät toimenpide-ehdotukset

STM katsoo, että selonteossa sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät toimenpide-ehdotukset ovat pääpiirteissään kannatettavia, joskin ne vaativat osin myös selkeyttämistä. Kotouttamislain mukaista
toimintavastuuta ja työnjakoa tulevaisuuden kunnan ja hyvinvointialueiden välillä tulisi selkeyttää muun muassa toimeentulotukea saavien ja muiden sosiaalihuollon palveluita tarvitsevien osalta. Niiden asiakasryhmien, joiden kohdalla sosiaali- ja terveyspalvelujen rooli on tavanomaista keskeisempi (erityisesti kansainvälistä suojelua saavat maahanmuuttajat), yhteyttä sosiaalihuoltoon tulee selkeyttää tarvittaessa myös lainsäädännöllisin keinoin. Esimerkiksi ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten huolenpidon osalta on vaikea tunnistaa, mikä toimiala kunnassa voisi jatkossa vastata palvelun toteuttamisesta, jos sosiaalihuoltoyhteyttä ei lainsäädännössä jatkossakaan edellytettäisi. STM katsoo, että ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten palveluiden järjestämisvastuuta ja lainsäädännöllistä asemaa on välttämätöntä uudistaa monialaisesti, jotta palveluiden tuottamiseen, laatuun ja valvontaan liittyvät säädökset takaisivat kohderyhmälle samat oikeudet sosiaalihuollon asiakkaisiin verrattuna. Lainsäädännön tarkentamisen lisäksi kohderyhmään kuuluvien lasten ja nuorten oikeuksien täysimääräistä toteutumista täytyy vahvistaa usealla eri hallinnonalalla. STM katsoo, että lasta edustavien henkilöiden osaamisen varmistaminen ja kehittäminen ovat lapsen oikeuksien toteutumisenkannalta keskeisiä tavoitteita. Lisäksi on myös tarpeen jäsentää ja tarkentaa vastuunjakoa kotoutumisen, sosiaalihuollon ja lastensuojelun lainsäädännön osalta.

Kotoutumisohjelma

STM näkee yhtenäisen kotoutumisohjelman luomisen ja kehittämisen erittäin kannatettavana toimenpiteenä, koska tarve prosessien virtaviivaistamiselle ja yhdenmukaistamiselle on ilmeinen. Kuten selonteossa todetaan, työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumismahdollisuuksia heikentävät epäselvät viranomaisvastuut. Vaikka selonteon tarkoituksena on selkeyttää kotoutumispalveluja ja niiden järjestämisvastuita, näyttäytyvät palvelujärjestelmä ja järjestämisvastuu pirstaleisina selonteon kuvaamaa ehdotusta tarkasteltaessa. Esimerkiksi työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuva pakolainen on samanaikaisesti asiakkaana kunnan kotouttamistyössä, hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä kunnallisissa työllistymistä edistävissä palveluissa. STM on huolissaan palvelujärjestelmän monimutkaistumisesta erityisesti asiakkaan näkökulmasta.

Järjestämisvastuut ja monialainen yhteistyö

Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuun siirrosta kunnilta hyvinvointialueille seuraa väistämättä muutoksia toimijoiden rooleihin ja tehtäviin 1.1.2023 alkaen. Valmisteilla oleva TE-palveluiden järjestäjän muutos tuo muutoksia järjestämisvastuisiin tulevaisuudessa. STM näkee tarpeelliseksi erottaa ne muutokset, jotka ovat välttämätöntä toteuttaa hyvinvointialueiden aloittaessa niistä muutoksista, jotka toteutetaan selonteon suuntaviivojen mukaan hieman myöhemmin tulevaisuudessa. Tämä tapahtuisi luultavimmin TE-palveluiden järjestämisvastuun siirtyessä kuntiin.

Kotouttavan työn hajautuminen entistä useammalle toimijalle on huolestuttavaa tiedonsiirron ja kokonaisuuden koordinoinnin kannalta, mutta huolellisella valmistelulla ja mallintamisella ratkaistavissa. Palvelumallin tulee olla selvä, keskitetysti ohjattu ja juridisesti kestävä. Monitoimijaisessa mallissa on varmistettava tiedon siirtyminen ja työ tulee dokumentoida. Tietojärjestelmätasolla haasteet ovat ilmeiset ja kuntiin jäävien kotoutumistehtävien osalta niissä ei välttämättä ole valmiina kotouttavaan työhön soveltuvia tietojärjestelmiä dokumentointia varten. Mikäli asiakkaiden kotouttavien palveluiden tarjoaminen jakautuu useammalle eri taholle ilman lainsäädännössä selkeästi määriteltyä tehtävänjakoa, herää kysymys siitä, miten palveluiden vastuut ja työskentelyt rajapinnat määritellään ja neuvotellaan sekä saadaanko mallista niin yksityiskohtainen, ettei vastuukysymykset rasittaisi liikaa moniammatillista yhteistyötä käytännön asiakasprosesseissa. STM:n näkemys on, että kotouttamistyön määritelmää tulee avata, jotta vastuukysymyksiin voidaan tietoperusteisesti ottaa kantaa. Kotouttamistyössä on useita ulottuvuuksia, joihin tulee vastata yhteistyössä hallinnonalojen kanssa: koulutuksen ja työllisyyden edistäminen, sosio-ekonomisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen, osallisuuden edistäminen.

Monialaisen yhteistyön merkitys kotoutumistyössä on ehdottoman olennaista ja välttämätöntä. STM katsoo, että kotouttamistyön valtakunnallisen tason mallinnus on rakennemuutostilanteessa välttämätöntä. Mallinnuksessa tulee huomioida kaikkien hallinnonalojen meneillään olevat muutostrendit realistisesti ja tuleva lainsäädäntö tulee laatia rakennemuutokset huomioiden.

Lainsäädännön tulee tunnustaa ja tunnistaa kotoutuja-asiakkaiden moninaiset tarpeet sekä turvata asiakkaiden pääsy tarvittaviin palveluihin joustavasti ja oikea-aikaisesti.

Työvoiman ulkopuolella olevat ja kansainvälistä suojelua saavat

STM näkee hyvänä sen, että selonteossa on otettu huomioon kansainvälistä suojelua saavien vahva tuen tarve sekä tarve moniammatilliselle yhteistyölle. STM:n näkökulmasta erityisesti kansainvälistä suojelua saavat asiakkaat tulevat jatkossakin olemaan sosiaalihuollon piirissä ja ko. asiakasryhmä on viime vuosina kuntiin kohdistuvan maahanmuuton osalta ollut merkittävä kotouttavia palveluita tarvitseva ja käyttävä asiakasryhmä. Jossain määrin voidaan ennakoida, että jatkossa tilanne on samankaltainen. STM kannattaa siten selonteossa esitettyä ehdotusta, jossa kansainvälistä suojelua saavat asiakkaat sekä alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet lapset ja nuoret ohjattaisiin pääsääntöisesti aina hyvinvointialueille arvioitavaksi, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarpeet tunnistettaisiin mahdollisimman nopeasti.

Kunnalle on kaavailtu koordinoiva rooli sekä vastuu työvoiman ulkopuolelle kuuluvien maahanmuuttajien ja kansainvälistä suojelua saavien kokonaisvaltaisesta palvelutarpeenarvioinnista. Kunnan kotoutumistyön rooli on kuitenkin edelleen epäselvä, sillä kotouttamistyö luo kunnan palveluihin uuden tason, joka on ilmeisesti kytketty vahvasti työllisyyspalveluihin sekä sivistystoimeen mm. koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kautta. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva uudistus, jossa kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle, edellyttävät entistä selkeämmin kotoutumistoimenpiteistä vastaavien tahojen määrittelyä ja läpikäyntiä. STM pitää välttämättömänä selkeyttää ja arvioida kunnan kotouttamistyön roolia sekä kunnan kotouttamistyön suhdetta sosiaali- ja terveyspalveluihin. Rajapintojen vastuukysymysten tulee olla mahdollisimman selviä, jotta asiakkaiden oikeus tarpeidenmukaisiin palveluihin ei vaarannu tai pääsy niiden piiriin hidastu.

Myös muihin kuin kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneisiin maahanmuuttajiin voi kuulua henkilöitä, joilla on suuri tuen ja neuvonnan tarve. Vastaavasti kansainvälistä suojelua saavalla henkilöllä ei aina ole tarvetta tuelle. Onkin syytä muistaa, että maahanmuuttajat ovat oleskelulupaperusteesta riippumatta äärimmäisen monimuotoinen ja heterogeeninen ryhmä. Lisäksi STM esittää huolensa siitä, miten uudessa järjestämisen mallissa huomioidaan perhekokonaisuudet ja kotoutumispalveluiden yhteensovittamisen sellaisissa perheissä, joissa perheenjäsenten palvelut kulkevat erillisiä reittejä. Tämä yhteensovittamisen haaste tulisi huomioida palvelumallin jatkokehittämisessä.

STM kannattaa toimenpiteitä työvoiman ulkopuolella olevien kotoutujien tavoittamiseksi ja näkee toimenpiteet keskeisinä keinoina nopeuttaa ko. väestöryhmän kotoutumista. Selonteossa on kirjattu seuraava tavoite ”Selvitetään tarvittavat lainsäädäntö- ja tietojärjestelmämuutokset, joilla hyvinvointialueiden perustamisen jälkeen muutoin kuin tilapäisesti toimeentulotukea saavien

maahanmuuttajien kohdalla voidaan siirtää tieto KELAsta myös kuntiin, jotta kunnat voivat toteuttaa velvoitettaan kotoutumispalveluihin ohjaamiseksi.” STM toteaa, että ehdotus ei ole lainsäädännöllisesti kovin helposti toteutettavissa. haasteellinen. Toimeentulotukilaissa säädetään perusosan alentamisesta sekä tietojen vaihdosta perusosan alentamiseen liittyen, jos henkilö ei noudata kotoutumissuunnitelmaa. Toimeentulotuki on sosiaalihuollon tukimuoto ja tietojen liikuttelu tapahtuu Kelan ja kunnan sosiaalihuollon välillä. Tiedonsiirtoa ei STM:n näkemyksen mukaan voida toimittaa 1.1.2023 jälkeen kuntiin, koska sosiaalihuollon järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille ja arkaluonteisen toimeentulotukitiedon lähettäminen kuntaan edellyttäisi laajemmin kunnan toimivallan ja tiedon välttämättömyyden määrittelyä ko. tehtävän kannalta. Alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laativasta viranomaisesta sekä siihen liittyvästä tiedon vaihdosta tulisikin säätää järjestämisvastuun muutokset huomioiden tarkemmin erikseen. Eräs STM:ssä esillä ollut tapa asiasta säätämiseen on ollut se, että hyvinvointialue lisättäisiin nyt ensivaiheessa alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman yhdeksi vastuutahoksi kunnan ja TE-toimiston rinnalle, kun kyse on toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavista kotoutujista.

Kotoutumisajan kesto

Lausunnossaan STM on esittänyt huolen kotoutumisajan keston lyhentämisestä. Selonteossa kotoutumisajaksi määritellään kaksi vuotta. STM kannattaa toimenpide-esitystä, jossa kestolle voidaan määritellä tarvittavaa joustoa siten, että heikommassa asemassa tai työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien asema ei heikkene. Liian tarkka kotoutumisajalle annettu enimmäisraja ei mahdollista kaikkien kotoutujien yksilöllisten tilanteiden huomioimista. STM pitää tärkeänä sitä, että maahanmuuttajien mahdollisuuksia kehittää osaamistaan ei heikennetä. Lisäksi STM kannattaa selonteossa esitettyä ehdotusta lainsäädännön muutoksesta siten, että kaikkien työnhakijoiden koulutustarpeeseen perustuvan omaehtoisen opiskelun tukemiseen sovellettaisiin yhtenäisiä, yhteen lakiin (JTYPL) koottuja säännöksiä, joissa olisi kuitenkin otettu huomioon maahanmuuttajien erityistarpeet. Uudistus toisi joustavuutta ja selvyyttä nykyiseen monitasoiseen ja osittain päällekkäiseen järjestelmään sekä mahdollistaisi esim. kotona lapsia hoitaneen maahanmuuttajan paremman pääsyn kotouttavaan kielikoulutukseen myös ns. kotoutumisajan päätyttyä.

Lopuksi

Selonteko sisältää useita kotoutumisprosesseja parantavia, nopeuttavia ja sujuvoittavia elementtejä, jotka voidaan katsoa lisäävän maahanmuuttajaväestön yleisiä mahdollisuuksia päästä osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kotoutumisprosessien ja sitä koskevan lainsäädännön kiireellinen ja mahdollinen laajempi uudistaminen osuu useiden yhtäaikaisten rakennemuutosten keskelle, mikä haastaa kokonaisuuden monialaisen tarkastelun erityisesti hallinnonalojen rajapinnoilla. STM pitää keskeisenä näiden rajapintojen tunnistamista ja hallinnonalojen aktiivista yhteistyötä sujuvien ja vaikuttavien kotoutumisprosessien kehittämiseksi.

Erityisasiantuntija Henna Leppämäki